

S. Käre
Bara
Lyngby

3937

Per Rastman
Karlberg
Kongensäter

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

När den första snön föll blev det glädje bland barnen i forna dagar liksom det blir i våra dagar. Då blev det snöbolls- krig och man gjorde snögubbar och byggde snöfästningar och fanns en backe i närheten skulle man dit och "skotta" d.v.s. åka käl- ke med sin hemmagjorda släda, som för det mesta var primitivt hopfogad av tvenne alnslånga brädbitar till meder med tvärs över dessa fastspikat sittbräde. Det var ett uppfriskande nöje "med kind i glöd och barm i lägor." Då frosten isbelade mindre vattensamlingar "slog man kana", ty det var inte många som i min ungdom var den lycklige ägaren till ett par skridskor. På isen sprang man "svigt", men det var en farlig lek om vattnet var djupt, samt lekte "ta fatt." På en större damm lät man en rättre uppstående påk frysä fast med en järnten i övre ända kring vilken en längre trästäng kunde röra sig runt i vars ena ända en släda fastgjordes och i den andra ett par pojkar som driv- kraft. Detta kunde bli en åktur i vinande fart, som ej var utan fara. Då snön smält gjordes fördämningar och byggdes dammar vid vars utlopp ett trähjul gick runt, detta föreställde vattenkvarn.

2.3937

Vid skolan flöt fram en mindre bäck, som vid källossningen var fylld till brädden. I denna hade vi båtar gjorda av "hulle" (fläder), ungefär två dm. långa i den uppflähta nedre ändan inkilades en liten tunn sten, som höll den rätt upp och ner i vattnet och i mörgen i övre ändan insattes en liten tråkrok. Med långa spön dirigerades båtarna från kanten av bäcken och i fantasien gjordes resor till främmande land. Båtarna kunde ibland vara hela flotttiljer. Så fort vägen, som gick alldeles in på skolan och vilken var vår lekplats, började torka upp, började vi "trilla skyttla". Hur detta tillgång är så allmänt känt, att det ej behöver beskrivas. Kulorna voro av soltorkad lera eller också brända, sällan förekom sten- eller glaskulor. Ungefär samtidigt hade vi ett spel, som kallades "picka fyrka." Var och en av deltagarna kastade en penning vanligtvis en "fyrasryver" (tvåöring) mot ett utsatt mål, den som kom närmast målet skulle börja spelet och sedan i ordning därefter. Alla tvåöringar lades nu i en ^{hög} med kronan upp på ett tilltrampat fast underlag. Det gällde nu att med en liten rund sten slå "handlöst" mot kanten av högen, så att slantarna vände sig om med valören uppåt, dessa hade man i så fall att inhösta, slog man "bom" eller ej fick någon att vända sig om, hade man att böta en tvåöring till kassan. Detta spel var förbjudet i skolan, men öva-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2
S. K. M.
1884
K. M. S.

1884
K. M. S.
K. M. S.
K. M. S.

des i smyg och på vägen till och från skolan. Det fanns på den tiden knappt en felfri tvåöring, de voro mer eller mindre tillbucklade.

Litet längre fram vid påsktiden, var tiden inne för bollspel, den var den populäraste av alla lekar och den övades med liv och lust även av den vuxna ungdomen, ja även äldre personer kunde ibland frestas att deltaga eller åse dessa lekar. Man var så ivrig att man knappt gav sig tid att äta och dricka. Både på skolplatsen och vackra vårvällar, samt hängdagar, samlades ungdomen till detta nöje jemförligt med våra dagars fotboll. Bollspel förekom i flera variationer. Med uttrycket "leka boll" menades ett spel, som jag vill försöka att beskriva. Deltagarna delade sig i två partier, vanligtvis 5 a 6 pojkar och flickor i varje. Så utsattes tvenne mål med en 25 a 50 stegs avstånd emellan, som utmärktes med en fåra i jorden eller med stenar, åt sidorna en 8 a 10 steg utmärktes även, förbi dessa kallades extra. Parti a samlades alla vid första målet, samt en av b-partiet, en placerade sig på mitten av banan, an bakom andra målet, samt de övriga åt sidorna i "extra." N:r 1 av b-partiet hade nu att "bolla upp" bollen mot en av partiet varvid denne skulle med flata handen eller med särskilt tillyxat bollträ slunga bollen utåt banan, så att den ej kom i extra eller uppfångades, utan att

först ha berört marken, av någon av b-partiet. Var och en hade rätt till tre sådana slag. Under tiden bollen var i luften eller så långt som möjligt utåt banan hade den som slungade bollen att springande söka nå andra målet utan att någon av b-partiet bli "stucken" med bollen. Lyckades detta hade man att försöka att komma tillbaka till mål 1 under det bollen av nästa man slungades ut. Man hade rätt att med händerna värja sig för bollen, men så fort bollen berörde kropp eller kläder var man stucken och förlorade spelet, likaså om bollen kom i extra eller så att någon av b-partiet uppfångade bollen, "tog liran" då den slungades ut och då hade de olika partierna att byta plats och spelet började på nytt. Så fortgick spelet med växlande lycka. Det fanns vissa personer som blevo riktiga virtuoser och som voro omöjliga att "sticka" och andra som med sådan kraft och säkerhet slungade bollen att den ofelbart nådde sitt mål. Från min skoltid minns jag skolans fulaste flicka med eldrött hår och fräknar över hela ansiktet, när vi skulle leka boll ville alla ha henne med i laget ty hon var en sådan virtuos. Denna lek är ett av mina bästa minnen från skoltiden och det är synd att denna form av bollspel försvunnit.

Tremannaboll spelades av trenne deltagare en på mitten av banan och en vid vardera ändpunkt. Man hade nu att sticka den i mitten stående, som fick värja sig med händerna. Blev han

stucken hade han att byta plats med den som stack och spelet fortsatte.

Bollstå tillgick så att deltagarna samlades vid ett mål och bollen "bollades upp" varvid en av deltagarna med flata handen slungade den upp i luften eller åt sidan varefter alla deltagarna sprungo så långt framåt som möjligt, den som "bollade upp" skulle deremot söka få fatt i bollen så fort som möjligt och då det lyckades ropa "bollstå." De andra hade då att ögonblickligen stanna. Nu skulle den förste försöka att med bollen sticka någon av de övriga. Lyckades detta skulle denne nu "bolla upp", men i annat fall fick man taga om det igen. Vid bollstå fick man ej freda sig med händerna.

"Boll i holla", var ett spel i vilket flera personer kunde deltaga försedda med kraftiga käppar. I en vid krets gjorde man 1 dm. stora hål i marken vid vilka alla utom en a placerade sig med käppen i hålet, så kastades bollen in i kretsen av a som skulle försvara den och med käpparna sökte nu de övriga driva den bort, kunde nu försvararen a hinna få sin käpp i ett hål då detta var tomt fick den som stod är byta plats med a.

Takboll lektes av två den ene "bollade upp", och den andre skulle med flata handen slå bollen upp på halmtaket där

den andre skulle med händerna fånga den vid nerrullningen. Misslyckades detta skulle rollerna ombytas. Gummibollar funnos ej den tiden, utan voro dessa hemmagjorda, merendels av trasor sammansnoddade till en boll med ett virkat överdrag av ullgarn i flera färger. Även bollar, som voro sydda av skinn förekommo.

"Svänga tumpa" togs ibland till omväxling. Det var en lek uteslutande för pojkar. En stor kraftig pojke var flygelman och så bildades kedja som sedan sattes i svängande rörelse av flygelmannen liksom en spole och sedan försökte några välta omkull högen och andra stretade emot, men till sist föllo alla i en hög ur vilken man försökte kravla sig fram så fort som möjligt.

"Hoppa bock" tillgick så att flera pojkar ställde sig i rad med några stegs avstånd med böjda ryggar och händerna stödda mot knäna, andra laget skulle nu hoppa över dessa, den ene efter den andre, genom att stödja händerna mot deras ryggar och sålunda på samma gång hoppa och lyfta sig över.

"Hoppa över stätta" var en annan lek för pojkar. Tvenne pilkäppar med klyka i övre ändarna sattes fast i marken och mellan dem lades en annan käpp över denna skulle man så hoppa. Denna "stätta" gjordes allt högre och högre.

"Jägare" var en annan lek som även var mycket omtyckt. Man delade upp sig i tvenne partier varav ena hälften var jägare och andra hälften var harar. Bland jägarna skulle några tagas ut till hundar. Dessa utmärktes på så sätt att mössorna vändes bak fram. Så släpptes hararna lösa och fingo ett långt försprång och när de voro ur sikte släpptes hundarna, som med höga skall började förföljandet och efter kommo jägarna försedda med bössor i form av spön och så gick jakten runt backar och dungar över markerna på flera hemman och tiden samm fort så ibland kom man tillbaka först en halv timma efter "mästers" klocka hade kallat. De, som blevo fångade, förvandlades till hundar och fingo vända mössorna.

^{ej/}
"Änkeleken" var omtyckt i skolan men lektes någon gång. Den tillhörde mera ungdomen, och lektes på bygatan eller annan lämpelig plats under vår- och sommarkvällar. Man ställde sig en gosse och en flicka par efter par bakom varandra. En ensam gisse ställde sig främst och ropade "sista paret ut." Sista paret skulle nu försöka att springa om "änkemannen" och hunde man det och lägga händerna på varandra gingo de tillbaka och änkemannen fick ropa ut nästa par. Kunde änkemannen infånga flickan fick den andre gossen bli änkeman.

"Leka trill" tillhörde den manliga ungdomen och var en ej ofarlig lek. Man delade upp sig i tvenne lag och till bana utsågs en hård jämn väg. Trillan var 2 tum tjock och 8 tum i

diameter av något hårt träslag. Man började med att från ena laget med all kraft slå tillan framåt banan. Från andra lagets sida gällde det att med skon eller tjock stav hejda denna och så på samma sätt slunga den tillbaka från den plats där trillan stannade. Man kunde på så sätt driva varandra långa vägar åt ena eller andra hållet.

"Väga salt". Tvänne pojkar ställde sig med ryggarna mot varandra och lade så armarna tillbaka i krok om varandras armar man skulle nu omväxlande lyfta varandra upp på ryggen .

"Tas opp om raga hasor". En pojke lade sig på ryggen å marken med händerna sammanknäppta under nacken en annan pojke ställde sig gränsle över benen på den förre och fattade dennes ben ungefär vid "hasorna" med båda händer och försökte genom att böja sig bakåt lyfta upp honom från marken.

"Slå kråg i has". Tvänne pojkar lade sig sida vid sida på marken med ryggarna neråt och huvudena åt olika håll samt armarna som voro närmast i krok om varandra. Det gällde nu att kasta upp benen som voro närmast i krok om varandra och den som var kvickast och vigast slungade då den andre genom en kullerbytta över ända.

"Spänna tjortja". En pojke böjde sig framåt och stack in huvudet mellan benen på en annan och spännde så den kroppsdel som man brukar sitta på. Andra pojkar skulle nu efter annan i

denna kroppsdel med flata handen slå ett kraftig slag. Det gällde nu för delikventen att gissa vem som slog , vilken i så fall fick intaga dennes plats.

"Dras kno". Tvenne pojkar ställde sida mot sida och lade långfingren i högra handen i krok om varandra och tog spjern mot varandras ben. Det gällde nu att draga varandra över ett utlagt mål eller så att den ene gav tappt.

"Hjula". Man sprang runt åt sidan omväxlande på händer och fötter.

"Bryda arm" var ett kraftprov, som utfördes så att tvenne pojkar ställde sig emot varandra och sträckte högerarmarna uppåt och lade handflatorna i varandras armar åt sidorna.

Lyfta på större stena brukades som styrkeprov.

"Krypa under en "plejel". Man tog stöd med "plejeln" snett mot hörnan mellan loggolv och vägg tog ett fast grepp om plejeln med bägge händer ovh kröp så utan att vidröra golvet under "plejeln" från den ena sidan till den andra.

Inomhuslekar.

"Låna värme". Sällskapet satte sig på stolar runt om i rummet, utom en som gick omkring från den ene till den andre och med en käpp stötte i golvet och sade "låna värme". Denne skulle nu svara "gå till naboen." Den som sutto bytte under tiden plats

och det gällde för den som gick med käppen att försöka att komma attsitta på en tom stol, då den som ~~gick med~~ blev utan stol skulle gå med käppen.

"Blindbock". Man band för ögonen på en av deltagarna med en näsduk och det gällde nu för denne att fånga någon av sällskapet, som då fick övertaga blindbocksrollen.

"Gömma toffeln". Tillgick så att man satte sig på huk i en krets på golvet tätt intill varandra och en toffel skjutsades runt bakom förrerna under det man sjöng "toffeln går". En person var inne i ringen och skulle försöka leta rätt på toffeln och om det lyckades fick den som hade den intaga platsen inne i ringen.

"Gömma ringen". Man satte sig på stolar i en krets tätt intill varandra och lade venstra handen öppen i knät och lät den högra vara i ständig rörelse mellan sin egen venstra och grannens venstra hand och en ring var på så sätt i kretsgång under det man sjöng "ringen går". En av deltagarna gick inne i kretsen och skulle taga reda på ringen. Deh, hos vilken den fanns fick då intaga platsen i kretsen.

"Skeppet är lastat". Deltagarna sutto runt om i rummet och en näsduk kastades från en till en annan under det man sade "Skeppet är lastat" den andre hade då att nämna något ord som började med en överenskommen bokstav t.ex. a. Dröjde det för länge

med svaret blev pant ädömd. Så fortgick det undan för undan.

"Tjuven" kallades en sånglek till orden: "Tjuven, tjuven-
skall du heta för da stal min lilla vän, men jag har den enda
trösten att jag får en ann igen, tror ja tra la la :,: Man satte
sig parvis i rummet och en yngling gick omkring och bjöd så en
flicka armen och gick sen ett slag runt under det man sjöng. Den
övergivne gick bak efter och bjöd så i sin tur en annan flicka
o.s.v.

Dessa och andra dylika voro lekar som vid "höstagille"
och andra samkväm inomhus lektes. Vid julen hade man andra lekar
man "pregade yad ud po skomagaren", "tog med mongen en peng au
eh löen hua", "syde fast en kopp vann ve loffed(?)", "sårjde sina
föräldrar", sidda po bessmannen å trä en trä i en stoppenål m.fl.
Dessa lekar voro somliga skämtsamma andra ? .

När man pregade yad ud po skomagaren ritade man med kri-
ta en krets på en dörr. En i sällskapet skulle nu med förbundna
ögon och efter att ha vänts runt någragång försöka med en
käpp peka i ringen. "Taga en peng vid mongen o.s.v. framvisades
en luden mössa och så bands för ögonen på delikventen och mössan utby-
ytbyttes mot en hund eller katt som hölls fram.

"Syde fast en kopp vann o.s.v." Man tog en stoppnål med

tråd och så en kopp med vatten och steg så upp på en stol. En medhjälparesskulle biträda. Så låtsade man sig tappa nälen. Det gick kanske bra första gången, men andra gången medhjälparen böjde sig fick han vatten i huvudet.

"Sorga sina föräldrar." Den, som anförde leken skulle ha en ren duk och en annan person en duk som var änsmod med sot eller kimrök och skulle så göra precis som anföraren. När så denne torkade sig i ansiktet gjorde den andre likadant och ju mer han torkade sig ju svårtare blev han och släpptes så in i ett mörkt rum och en annan undergick samma behandling. Det säger sig självt att inte mer än en fick vara inne åt gången. Sedan inkallades de åter i ljusskenet och framkallade så stor munterhet.

"Sidda po bessman" var ingen lätt sak, man skulle lägga benen om kors och så sätta sig på kulan. Vid försök att träda träden i hålen tog det överbalans åt ena eller andra hållet.

Småbarnslekar.

Man flätade fingrarna över varandra och då man lät dem få sin naturliga ställning sade "nu flög fåglarna."

"Draga handskar." Man lade först sin egen hand platt på ett bord och sedan barnet ovanpå sedan sin egen och så barnets andra hand, så drog man fram den understa och lade ovanpå och så barnets understa och på samma sätt o.s.v.

"Borra, borra, slå toppen ä". Man lät barnet sätta sin

knutna hand ovanpå och så barnet den andra likadant, så borrarade man med pekfingeret i den övre handen och sedan slog man den bort under det man sade "borra, borra slå toppen åu", och sen likadant med de andra händerna.

Man tog fatt om barnets haka och skakade den och barnet skulle därunder säga : "Gi gåsen en skäppa havre och vann." man

Man tog fatt i barnets ena örsnibb och sade: "Var bor vi van," barnet skulle säga "högt upp i pivan." Den vuxne: "Va gorr hon där?" Barnet: "Äggj." Den vuxne: "Horr många?" Barnet: "Korra-na fulla." Den vuxne: "Vilka ska ja ha, di söde eller di sure!" Sade barnet: "Di sure". Knepp man lite hårdare tills man fick svaret "di söde."

"Rida ranka och gunga på fötterna, likaväl som de förut nämnda äro nog allmännt kända.

Litet äldre lekte "gömme" vilket ej behöver beskrivas. Likaså lek med nötter. "nöddra", man tog några nötter i handen och en annan skulle gissa huru många, gissade han rätt fick han dem, varom icke skulle han ge så många som han gissade fel på.

det/

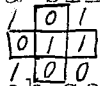
Man tog en nöt i handen bakom ryggen, under man sade "min so lackar ti skäuen", medspelaren: "Min so lackar ettör.

Den andre: "Vitjed trä liggjor han ongor? Medspelaren skulle så gissa under vilket finger nöten läg, gissa han rätt fick han nöten, varom icke fick han ge den andre en. Dessa lekar med nötter hörde företrädesvis till julen. Man hade också nötter gjorda av pepparkaksdeg.

Med krita och kritstycken utförde man konster för barn. Man ritade upp sålunda på ett bord. Två voro så spelarna som omväxlande gömde en kritbit i handen och den andre skulle gissa. Gissade han rätt fick han ett streck i sin ruta blev det fel fick den andre i sin ruta ett streck. Den som kom först ner hade vunnit. Man ritade sålunda:

ädelsten, skapelgun, hammare, tång, fiskarestång

men kanske någon annan kan komma ihåg fortsättningen och så sjöng man under det man pekade på bilderna en entonig sång till deras namn. Man ritade sålunda: så skulle av tvenne spelare först den ene skriva en 1 och sedan den andre en 0 i var och en av de nio rutorna. Så fort en av spelarna fick tre lika siffror diagonalt, vertikalt eller snett i rad hade han vunnit. När rutorna voro fullskrivna skulle man omväxlande släta ut en av siffrorna och sätta en av andra valören i stället. Så fortgick det till en av spelarna gjorde fel.

Man ritade upp en triangel under det man berättade:
 "Det var en kvinja som bode i detta huset, så skolle hon gå ti killan ettor vann så gittj hon en bid så fallt hon så gittj hon ett lant bede så fallt hon igen, så gittj hon en bid ti så fallt hon då ble hon arg å kasta bronnkrågen å så gittj hon en omvej him ti sitt hsu igen. Under detta resoneman fortsatte man att rita och så blev det en rätta.

Vad brukade vaktpojkarna finna på?

Till varje vaktpojkes utrustning hörde en fällkniv, med den kunde han utföra hundratal saker. Han gjorde visselpipor då saven gick i pil och vide och stödkäppar och snärtskaft i de vackraste mönster med den bruna barken, kvarsittande på somliga ställen och det vita träet lysande fram å andra. I björkens stam borrade man hål om våren och drack dess sav. Han kunde tälja hästar med huvud och ben och en tageltofs till svans. Tjuderstakar och klubbor, åkerbruksredskap och vagnar, ja med ett ord allt i miniatyr. Av en gammal träsko, varav en del av ovanstycket täljdes bort, kunde man göra en träskofiol och om man hade en brusten fiolsträng, spändes den över. På en sådan kunde man spela både "Gubben Noak" och annat mer.

Han flätade snärtarevor av "horsahår" och i "klunsen" inlades stålträd. Av lin flätade han eller "slingade" piskrevor som sedan tjärades för att bliva varaktiga. Han byggde sig hus av käppar och lövruskar med torvor till tak och bädd att ligga på av mossor och gräs och så en och annan glugg i väggarna varigenom han kunde övervaka kreaturen. Av säv flätade han spetsiga och av blåklint långa kransar till sin mössa e,,er som gehäng. Hade han även en solring så han kunde följa tidens gång svann denna fort nog.

"Möllor" gjordes av ett par tunna trästickor som täljdes lite skeva och sattes upp på en stake och farten var god blott det blott det var "möllevär."

Leksakerna bland allmogens barn voro uteslutande hemma-gjorda. Från min barndom kan jag endast minnas en snurra som var köpt. Av pilkärpar täljdes kor med spetsiga horn och genom att taga bort barken här och var blev det både "brågeda" och "drageda." Då kastanjerna voro nästan mogna kunde man få de vackraste brokiga hästar och kor i brunt och vitt och om man lade dem ned i gyttja en natt över fick man de vackraste färgskiftningar i svart, blått och brunt. Satte man så fyra stickor till ben och en dö till svans kunde man fort nog bli ägare till ett helt stuteri. Gran- och furukottar dugde också till boskap. Var man den lycklige ägaren till en fällkniv kunde med den tillverkas åtskilliga saker. Av ett par tunna trästickor, cirka

4 tum långa och en tum breda med i övre ändan inskurna hack vilka instuckos mellan ena handens ring- och långfinger och pek- och långfinger kunde ett starkt klapprande ljud åstadkommas genom vissa häftiga rörelser med handen. Av en tom trådrull gjorde man snurror genom att dela den i tvenne stycken och så ett skaft genom hålet med ett knappnålshuvud i ändan. Av en oval tunn träbit, i vars mitt man borrarde tvenne hål, genom vilka trädde ett band, blev ett annat slags snurror, som genom att man lät banden sno sig om varandra frambringade ett hvinande läte. Om båtar av hylle har jag förut talat. Bollar gjorde man själv. Tömmar likaledes om man kunde få några färgade garnändar av mor. Dessa virkades. Var man så god vän med flickorna kunde man ibland bli bjuden på gille där maten serverades på blad och på skärvor av porslins- och lerkärl. Själva maten var hackade blad och rätter av potatis, morötter, krusbär och annat sådant ja t. o . m . "sandkaka" serverades. Flickornas dockor voro även hemmagjorda. Av vita linnelappar formades ett huvud varå mun, näsa, ögon och ögonbryn ritades med bläck och kroppen formades och stoppades med blånor. Kläderna blevo en kopia av de äldres allt efter smak , råd och lägenhet. Någon gång kunde ett dockhuvud av porslin köpas, men allt det andra som hörde till en dockas utrustning tillverkades hemma.

Av papper klipptes leksaker, såsom slädorl korgar och dockor. Bokmärken klipptes även av kulört glanspapper i de finaste mönster. Med ett band kunde tvenne personer som tidsfördriv göra åtskilliga konster. Båda ändarna knötw tillhopa och lades runt fingrarna på båda händerna och sedan om båda långfingrarna varigenom tvenne kors bildades, den andre tog nu fast med tummarna och pekfingeren och lyfte av banden och bildade då en annan figur och sedan den andre på ett annat sätt och olika figurer bildades, som hade olika namn, men vilka jag glömt.

Av papper kunde man vika åtskilliga figurer, båtar, hattar, saltkar m.m.

Kort och kortspel.

Av handelsmannen där man köpte sina tillhörigheter fick man vanligtvis som julklapp en kortlek och det hörde till sällsyntheten att den köptes. De spel som spelades voro många. Om penningar spelade de äldre: "sista stick", "knagg", "pikka-döng", och "auktion", men merendels med små insatser, från två "styver" till tre "skilling". Om nötter eller äpplen spelade man "tolva" och "kassin" då den vinnande hade att taga så och så många. Mera som tidsfördriv spelades "hongaröd", "hongaröv me vär sin trump", "de nyfikne hongaröven", "katt"

"gris", "bagsmäll", "skittemass" och "stumpekjol" m. fl.

Till "sista stick" gavs 5 kort till varje och den som satt närmast till venster om givaren spelade ut, nu kunde man antingen bekänna färg eller sticka över. Hade man ej samma färg kastade man ett annat. Den som hade högsta kortet i sista omgången vann den sammanskjutna potten.

Till "knagg" gavs tre kort och ett lades på bordet som trumf. Så skulle varje spelare anmäla om han ville vara med genom att slå i bordet eller säga pass. Den som fick dåliga kort, ~~XXXXXXVOROXXTRUMFXOCHXXKÖPA~~ kunde sålunda låta bli att spela med. De återstående kunde kasta de kort, som ej voro yrumf och köpa nya av bunken, räckte korten till kunde man köpa ännu en gång. Så spelades ut ett kort av den som satt venster om givaren och man stack över i samma färg och hade man ej det skulle trumf läggas. Andra omgången var regeln att trumf skulle spelas ut och överstickning skulle ske såvida man kunde. Tredje sticket togs av den som hade högsta kortet. För varje stick fick man 1/3 av potten. Denna hopbragtes på så sätt att den som gav satte, låt oss säga, 3 öre och de som blevo "beta" och ej fingo stick vardera 3 öre. Till "pikkadong" gavs fem kort. Utspel som förut, helst ett lågt kort. Överstickning skulle ske och den som ej hade samma färg sade "pass" och behöll korten. Varje person lade korten framför sig. Den som lade den högsta kortet spela ut på nytt,. Så fortgick det tills en

lade högsta kortet och ej hade flera kvar. Det kunde hända att sonliga ej hade lagt ut ett enda kort. För de återstående korten hade man så att erlägga 1 eller 2 öre pr kort till den som stoppade.)

Till "auktion" gavs fyra kort till varje spelare och fyra avigt på bordet. Så började man bjuda och överbjuda varandra och då ingen mer bjöd slogs för den högstbudande. Så skulle denne spela ut och taga alla sticken. Kunde någon av med spelarna sticka över var spelet förlorat och den som hade sista budet hade att erlägga denna summa till kassan. I motsatt fall tog han hem så mycket. Bjöds hela den summa som var på bordet sade man "pott".

Till "tolva" gavs alla korten. Utspel som förut, detta kallades "förhand." Överstickning skulle ske så vitt man hade samma färg. Hade en spelare kung och dam av en annan färg kunde han "måla" för dem och därför få 1 streck. Så fortgick spelet men i detta spel räknades tian i valör näst efter esset men över gick trumf. Var man fyra spelare spelade 2 och 2 samman, men var udda varje spelare för sig. När spelet var slut skulle spelkontot göras upp. För tiot fick man ett streck och för ess två, för de flesta korten 1 streck och för de flesta spaderna 2 streck. När man fått 12 streckar ansågs spelet vunnet.

Till "kassin" gavs fyra kort åt varje spelare och fyra lades upp på bordet. "Förhand" började. Det gällde nu att räkna samman av de kort som lågo på bordet deras valör så mycket att det svarade mot ett av de korts valör man hade på hand. Hade man ej något som passade till de på bordet liggande, spelades ett kort ut. Tog man alla korten på bordet hette det "rent bord" och man fick ett streck. När korten tögösslut gav man nya av samma bunke utan att lägga uupp på bordet. När alla korten voro utspelade skulle den som tog sista strecket ha ett streck för detta. Den som hade ruter tia ("storakassin") i sina stick fick 2 streck, för spar tvåa (lillakassin) 1 streck. För essen fick man 1 streck för varje, 1 för de flesta korten och 2 för spaderna. När man fått 21 streck var spelet vunnit.

Till "hongaröv" gavs 5 kort och ett kort lades som trumf. På utspelskortet stäks över och ett kort lades till reds. Var detta spader kallades klöver halvtrumf och gick över de andra. Av bunken tog man andra kort så länge de räckte på samma sätt nästa man. Kunde man ej sticka över fick man taga hela den bunken man stack på, så fortsattes tills en fick alla korten.

"Hongaröv me vär sin trumf". Här fick man alla korten och den som hade klöver dam fick klöver i trumf, näste man spar och hjärter och ruter och så fortsattes med klöver igen

om det var flera spelare. "Bordstick" kallades då alla stucket runt om och var och en kunde sticka med sin trumf. Den som hade kort till sist förlora spelet.

"Nyfikne hongaröven". I detta spel stack man med avigt kort och lade ett "till reds". Om någon tvivlade på att det var rätt stucket fick han lov att lyfta på korten och se efter. Var det rätt stucket fick han ta hem så och så många kort, låt oss säga sex, var det däremot fel, fick den som gjort felet taga hem lika många kort.

"Katt". Alla korten gavs. Förhand hade utspel, överstickning skulle ske tills det gått runt och kallades bordstick, samt kastades undan. Kunde man ej sticka fick man taga hem korten. Under tiden samlade man "kattar" d.v.s. man samlade kort av samma valör t. ex. 4 tior till dessa kunde läggas "rumpa" av ett annat kort och spelas ut tillhopa. 3 kort av samma valör kallades trebenad kall och kunde spelas ut samtidigt. Den venster om sittande borde i så fall vara "kattför", d.v.s. ha lika många eller fler kort. Den som till sist fick kort över kort över förlorade. ^{5 3 5 4} *alla 3-5 5 alla alla alla bogs 5 alla utom en*

"Gris". Till gris gavs alla korten. Till gris brukades vanligen spader sex, den gick runt under det man sade "betalning för min gris" och man fick ett kort tillbaka av den venster om sittande. Under tiden skulle man försöka att samla 4 kort av samma valör och hade så rätt att kasta korten på hordet

under utropet "gris"! Den som då blev sist att kasta blev då "gris".

"Bagsmäll". Fem kort gavs. Utspel som vanligt och överstickning. Blev kortet stucket skulle utspelaren åter sticka och dessa tre kort kallades "bordstick" och lades undan. Kunde han sticka fick han lägga ut ett nytt kort, varom icke fick nästa man spela ut. Den som till sist fick kort över blev "bagsmäll".

"Skittemass." Alla korten gavs utom sparknekt som lades undan. Så parade man undan två kort av samma valör så länge man kunde, och lade undan. Så började det egentliga spelet med att man nappade ett kort från den höger om sittande och gav ett annat i stället. Så fort man kunde parade man undan tills tills den som till sist hade klövernekt blev "skittenass." Man var vanligtvis i gott lynne, då man spelade kort och infall och kvickheter flödade. Här några ordspråk, som ofta kom till användning.

"De e mitt sa finnen om Stockholm."

"Hjarta i mäj, stort som en ärta."

"Ruder ud, sa glasmästaren."

"Den där spar, han har."

"Spotta och spilla spar."

"Klöver de får kräjed om marnana."

"Ingen rädder här, sa bonen, nårr han sprant fårr haren."

Skriv endast på denna sida!

3937

"Stittj men stittj inte fårr hårt!"

"Kongen e en kar, sa Knös."

"De e bättor me en magor oppgårrelse än en fed process!"

"Den gången gittj de rätt ti, fårr nu vant min Jins."

"Ro hid me båden."

Tills sist en ramsa frånsskoltiden: "Ett två tre, äscha
läscha le åcka, påcka, dommens klåcka, ärla pärla puff."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24